

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

Ն.Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ. Ս. ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

ՍԻՐՈՅ ՄԵԾ ՅՈՏՅԸ ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ՀԱՆԴԻՊ

ՀԱՅ անունը միջազգային բեմին վրայ դրաւ Ն. Ս. Պիոս ԺԲ. Քահանայապետը 1946, 18 փետրուարի վատիկանեան Սրբազան Համաժողովին մէջ:

Այդ օրը, հայ ժողովուրդին գաւազներէն մէկը, կ'ընտրուէր պաշտօնապէս Տիեզերական Եկեղեցւոյ գերագոյն խորհրդին Սնդամ: Ու այդ Համաժողովին մէջ Գերբը. Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Կաթողիկոս-Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, որպէս առաջին Կարգինալ, խօսք կ'առնէր ապա շնորհակալութիւն յայտնելու Եկեղեցւոյ Օգոստոսիան Պետին՝ ի դիմաց միւս ընտրեալներուն, այնպիսի ճշգրիտ ու հարազատ բարբառով օտարին, որ հիացում կ'ազդէր բոլոր ներկաներուն և Զայնասիրտի ունկնդիրներուն:

Հայ ժողովուրդի մէկ փոքրիկ հօտին Հովիւը, այսօր վսեմափայլ իշխան Եկեղեցւոյ, իր անձին շուրջ կեդրոնացուց բոլոր աշխարհի ուշադրութիւնը. շաբաթ մ'ամբողջ և աւելի բոլոր լրագիրներն առ հասարակ և աշխարհի բոլոր ռատիոկայանները խօսեցան 32 նորընտիր Ծիրանաւորներու վրայ, և անոնց պարագլուխ՝ գիտնական ու մեծապէս գնահատուած Աղաճանեան Կարգինալի մասին:

Քաղաքական հանգամանք ու նշանակութիւն տեսնել փետրուար 18-ի մեծ Համաժողովի գումարումին մէջ, ինչպէս փորձեցին ընել մէկ քանի աշխարհիկ օրաթերթեր, բոլորովին անտեղի է, և ցոյց կու տայ խոր անձանօթութիւն Եկեղեցւոյ հոգւոյն, Եկեղեցին, կրօնական հաստատութիւն մըն է լոկ, որ երբեք քաղաքական շահադիտութիւններ չի հետապնդեր և կը զբաղի մի միայն որպէս առաջին և հիմնական նպատակ՝ հոգիներու փրկութեան գործով:

Շատերը այդ նորընտիր Կարգինալներէն, պատկառելի եկեղեցականներ, գիտակից իրենց բարձր կոչման ու դիրքին՝ արժանացած էին, մանաւանդ վեցամեայ պատերազմի ընթացքին, մեծ գնահա-

L'UNIVERSALITA' DELLA CHIESA

E LA PROVA DEL GRANDE AFFETTO

DI SUA SANTITA' PIO XII

VERSO LA NAZIONE ARMENA

SUA SANTITA' PIO XII il Pontefice, nel Sacro Concistoro Vaticano del 18 Febbraio 1946, mise sulla ribalta internazionale il nome armeno.

In quel giorno, uno dei figli del popolo armeno, veniva eletto ufficialmente Membro del Supremo Consiglio della Chiesa Universale. Nello stesso Concistoro S. B. Gregorio-Pietro XV, l'Em.^{mo} Patriarca di Cilicia, prendeva poi la parola, in qualità di primo Cardinale, per esprimere i ringraziamenti all'Augusto Capo della Chiesa da parte di tutti gli eletti, in lingua straniera, in una dizione così perfetta, che suscitava meraviglia in tutti i presenti ed ascoltatori alla Radio.

Il pastore di un piccolo Gregge del popolo Armeno, oggi Eminentissimo Principe della Chiesa, ha attirato intorno alla Sua persona l'attenzione del mondo intero; per oltre una settimana, tutti i giornali e tutte le stazioni radiofoniche del mondo hanno parlato dei 32 Cardinali nuovi creati, e fra essi, del nostro stimatissimo Cardinale Agagianian.

Dare al grande Concistoro del 18 Febbraio un carattere ed un significato politico, come hanno tentato di fare alcuni giornali profani, è completamente assurdo, ed indica mancanza di conoscenza dello spirito della Chiesa. La Chiesa è una istituzione puramente religiosa, che non intende conseguire scopi politici, e si occupa soltanto, come suo fine primario e fondamentale, della salvezza delle anime.

Molti dei Cardinali neocreati, venerandi ecclesiastici, consci della loro alta vocazione e posizione, si erano imposti alla estimazione del Sommo Pontefice, specialmente durante il periodo

ՀՀ-ԴՅ ԵՂ

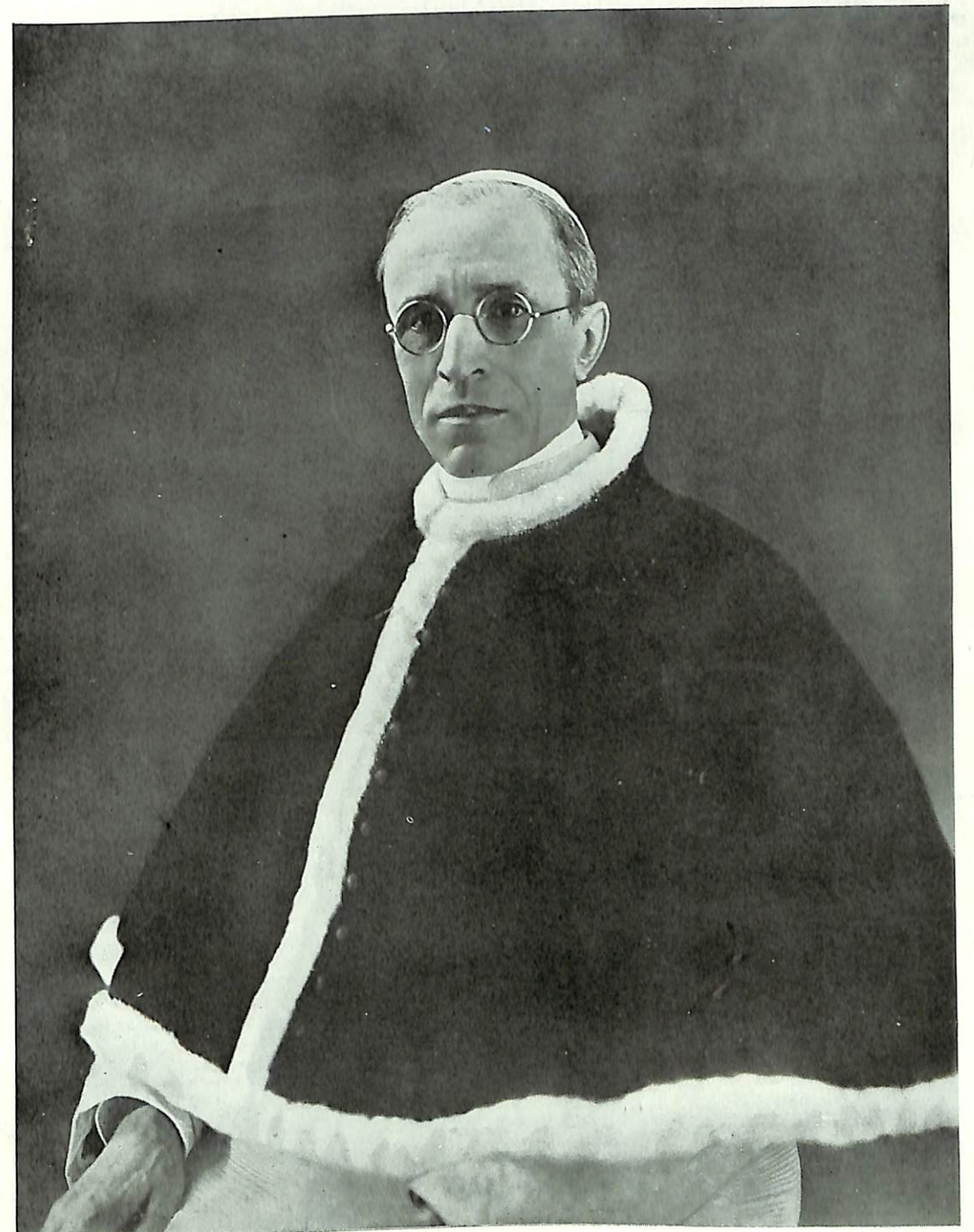
տանքի Սրբազան Պապին կողմէ, իրենց յայտնաբերած այն հոգեկան կորովին և արթուն պաշտպանութեան համար մարդկային եղբայրութեան, ժողովուրդներու ազատութեան և եկեղեցւոյ իրաւունքներուն ընդդէմ՝ բռնաւոր իշխանաւորներու, որոնք կը ջանային կապտել եկեղեցին իր դարաւոր սկզբունքներէն և աստուածաւանդ ազատութիւններէն: Այսպէս երկու գերմանացի Ծիրանաւորները՝ Գորյաւոյ Գոն ֆրայզինկ⁽¹⁾ Պերլինի եպիսկոպոսը, և Կրեմլէն Օգոստինոս Դոն Կալէն Միւնսթերի եպիսկոպոսը՝ ախոյեաններ ճշմարտութեան ընդդէմ՝ Նացիական աւերիչ հոսանքին. Թուրուլի քաջարի Առաջնորդը Ժիշ Սալիեմ, կոչուած « Դիմադրութեան եպիսկոպոսը », և Քրաքովիայի եպիսկոպոսը Ատամ Ստեփան Սաքիեա,⁽²⁾ որ գերմանական գրաւումին ժամանակ անխախտ կեցած՝ իր Հովուի բարձր գիտակցութեան պարսպին վրայ՝ թոյլ տուած չէ երբեք որ իրագործուին չարամիտ հնարքները Նացիական վարչութեան՝ ի վնաս հոգիներու, ազատելով անոնցմէ շատերն իսկ անողորմ մահէ:

Եկեղեցին ստուգիւ աստուածակերտ Տունն է բոլոր ժողովուրդներու և բոլոր ցեղերու առանց խտրութեան. Եկեղեցին միջազգային կեդրոնն է աւելի ընդարձակ ու տարածուն քան Միութիւնը Ազգաց Ժողովին: Եկեղեցին այն ամենամեծ լինկերութիւնն է, որուն բոլոր անդամները՝ անխտրաբար, եղբայրակիցներ Մարդկութեան Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի և որդեգիրներ Երկնաւոր Հօր, միացած նոյն հաւատքի և նոյն սիրոյ մէջ՝ կը ձգտին միեւնոյն սկզբունքներով բարոյականի՝ Ժառանգորդներ ըլլալու Յաւիտենական երանութեան: Ու ահա այդ զմայելի միութեան ապացոյց՝ Սրբազան Քահանայապետը կ'ընտրէր իր կարգինալները զանազան ազգերէ. զոյգ Ամբաստաններէ (Միացեալ Նահանգ, Քանադա, Բերու, Արճէնթինա, Պրագիլ, Փիլի), Լեհաստանէ, Ֆրանսայէ, Սպանիայէ, Հոլանտայէ, Անգլիայէ, Հունգարիայէ, Չինաստանէ. և այս բոլոր ազգերու կարգինալներուն զլուխ կանգնած էր Հայաստանի զաւակը՝ Աղաճանեան կաթողիկոսը:

Ինչքան խորհրդանշական է և զեղեցիկ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ոգին՝ որ կ'եղբայրացնէ բոլոր մարդերն իրարու: Մէկ է Քրիստոսի

(1) Ասոր հայրը, Կոմս Գորնրատ ֆրայզինկ, ծնած Միւնիխ, Մ. - Ռ. վարժարանի մէջ 1859-1860ին Միլիթարեան հմուտ վարդապետներու առաջնորդութեամբ կը զարգանար արեւելեան գիտութեանց մէջ ի պատրաստութիւն պետական բարձրագոյն պաշտօններու:

(2) Որուն երակներուն մէջ թերեւս կը հոսի հայկական արիւն, պատկանելով Գարեգեան - Սարգսա ազնուական ընտանիքին, որ զաղթած է Լեհաստան (տես Ինճիճեան, Հնախօսութիւն Հայաստանի հա. Բ. էջ 198):

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ՊԻՈՍ ԺԲ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ
Sua Santità Pio XII

dei sei anni di guerra, per quella loro forza di animo e vigilante difesa della fraternità umana, della libertà dei popoli e dei diritti della Chiesa, contro i tiranni, i quali cercavano privare la Chiesa dei suoi secolari principi e della sua libertà, concesse da Dio. Così i due Cardinali tedeschi Corrado von Preysing, ⁽¹⁾ vescovo di Berlino, e Clemente Agostino von Galen, vescovo di Münster, che sono stati campioni della verità contro la corrente devastatrice del Nazismo; così l'intrepido Pastore di Tolosa, chiamato «Vescovo di opposizione»; così l'arcivescovo di Cracovia, Adamo Stefano Sapieha ⁽²⁾ che, durante l'occupazione tedesca, fermo nel suo dovere di pastore, si oppose sempre alle malvagie insidie del Governo Nazista, liberando molti fedeli figli da morte atroce.

La Chiesa è veramente la Casa divina di tutti i popoli e di tutte le nazioni senza distinzione; la Chiesa è il Centro internazionale più ampio e disteso che l'Unione del Consiglio delle Nazioni; la Chiesa è quella grande Società, di cui i membri, fratelli in Gesù Cristo, Salvatore dell'Umanità, e figli adottivi del Padre Celeste, uniti nella stessa fede e nella stessa Carità, tendono, con i medesimi principi di Morale, ad essere eredi della Beatitudine eterna.

Ed ecco, come prova di questa ammirabile Unione, il Sommo Pontefice scegliere i suoi Cardinali dalle diverse nazioni: dalle due Americhe (Stati Uniti, Canada, Perù, Argentina, Brasile, Chile), dalla Polonia, Francia, Spagna, Olanda, Inghilterra, Ungheria, Cina ed Armenia.

Quanto significante e bello è lo spirito della Chiesa Cattolica, che affratella tutti gli uomini! È unica la Chiesa di Cristo, universale, che, adunando intorno a sé tutte le nazioni nel suo carattere soprannazionale, dimostra come debbano esser distinte,

(1) Il padre di questo, Corrado Conte Preysing, nato a München, ha frequentato per un anno (1859-1860) il Collegio Armeno Moorat-Raphäel dei PP. Mechitaristi di Venezia, dove egli veniva istruito sotto la cura degli stessi dotti Padri, nelle nozioni importanti sull'Oriente, in preparazione dei suoi alti uffici governativi.

(2) Nelle vene del quale scorre forse il sangue armeno, come appartenente alla famiglia nobile detta Kapeghian-Sapieha, di cui un ramo peregrinò in Polonia (cfr. Ingigian, Archeologia dell'Armenia, vol. II, p. 198).

Եկեղեցին, տիեզերական և ընդհանուր, որ իր գաւիթին մէջ խմբելով բովանդակ ազգերը իր գերազգային բնոյթով՝ ցոյց կու տայ թէ ինչպէս պէտք են կրօնքի և Ազգի գաղափարները յստակ ու անշփոթ կերպով զանազանուիլ իրարմէ: Եւ արդարեւ ինչ կապ կրնան ունենալ հաւատքին հետ, – որուն կենդանարար աղբիւրն են Ս. Աւետարաններն –, ազգութիւնները՝ լատինը, յոյնը, ասորին, հայը, Ֆրանսացին, գերմանացին, լեհը կամ ռուսը. արդիւնք բոլորն ալ միջավայրերու զանազանութեան, սահմաններու կամ լեզուի տարբերութեան, որոնք պէտք են լուծուիլ ու հաշիւ Եկեղեցւոյ լսութեամբին մէջ: Իւրաքանչիւր ազգ ունի անտարակոյս իր բնիկ տոհմային գոյնը լեզուի ու ծէսի մէջ, զոր անազարտ ու անփոփոխ հարկ է պահէ. Սրբազան Պապերն իսկ իրենց կոնդակներով, կանոնական վճիռներով յանձնարարած են յատկապէս անվթար պահպանումը ծիսական առանձնայատկութիւններուն, համարելով այդ զանազան ծէսերը մէկ մէկ առանձին գեղեցիկ ածուներ Քրիստոսի Եկեղեցւոյն պարտեղին մէջ: Այդ բոլոր զանազանութիւնները սակայն լեզուի, ծիսական արարողութիւններու, գերազանցօրէն կու գան ապացուցանելու միութիւնը հաւատքին, որ նոյն է բարբերով, դիմազծով, լեզուով տարբեր և սահմաններով իրարմէ հեռու ապրող ժողովուրդներու ըով: Ու հոս է արդէն Աստուծոյ Եկեղեցւոյն մեծութիւնն ալ և աստուածային նկարագիրը, որով բովանդակ տիեզերքի ցեղերն ու ժողովուրդները կը ձգտի նոյն սիրոյ և նոյն հաւատքի մէջ զօդել եղբայրացներով իրարու:

* * *

Հոգեկան անհուն հրճուանք մ'է որ ողողեց սրտերը Հայաստանի որդիներուն այն օրը, երբ հռչակուեցաւ լուրը թէ Պէյրութի Հայ կաթողիկէ Նուիրապետութեան Պատրիարք-կաթողիկոսը՝ Գերբըլ. Գրիգոր Պետրոս Ժե. Կ'անուանուէր Գեկա. 23-ին, Նորին Սրբութեան Պիոս Ժե. Ս. Քահանայապետի հայրական բարեհաճութեամբ, առաջին ծիրանաւորը Ս. Եկեղեցւոյ նորընտիր Ծերակուտականներու ժողովին:

Այս մեծ և իմաստուն գործով նոր էջ մըն է որ կը բանար Սրբազան Հայրը մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ: Եւ ասոր համար ահա խոր երախտագիտութեան զեղումով, կը գիմենք կրկին խոնարհելու Նորին Սրբութեան Գահին առջեւ՝ մատուցանելու մեր որդիական անվերապահ մեծարանքին և սիրոյն հետ՝ մեր ամենա-

ben chiare ed inconfuse le due idee di *Religione* e di *Nazione*. E difatti che legame potrebbero avere con la fede, – di cui le fonti vivificanti sono i Vangeli, – le nazionalità: latina, greca, siriana, armena, francese, tedesca, polacca o russa, tutte queste frutti della diversità degli ambienti, della differenza delle frontiere e delle lingue, che devonsi fondere nell'idea della chiesa? Ogni nazione ha indubbiamente il suo colore nazionale nella lingua e nel rito, che deve conservare incorrotto ed immutato; i Romani Pontefici stessi hanno raccomandato in particolar modo, con le loro Encicliche, con i Decreti ufficiali, la conservazione intatta delle particolarità liturgiche, considerando i diversi riti altrettante bellissime aiuole nel giardino della Chiesa di Cristo. Tutte quelle differenze però di lingua, di cerimonie liturgiche, comprovano eccellentemente l'unità della fede, che è la stessa nei popoli diversi di costume, di fisionomia, di lingua, e separati da confini. E consiste proprio in questo la grandezza della Chiesa di Cristo e il suo carattere divino, che tende ad unire tutte le nazioni e tutti i popoli nello stesso amore e nella stessa fede, affratellandoli l'uno all'altro.

* * *

Un'immensa gioia inondò i cuori dei figli dell' Armenia quel giorno, in cui si diffuse la notizia che il Patriarca degli Armeni Cattolici, S. B. Gregorio-Pietro XV, veniva preconizzato il 23 Dicembre 1945, per la benevolenza paterna di Sua Santità Pio XII Sommo Pontefice, tra i nuovi Cardinali della S. Chiesa.

Con questo sovrano atto, il Santo Padre apriva nella nostra storia una nuova pagina. E per questo, con effusione di una profonda riconoscenza, noi umili ricorriamo di nuovo davanti al Trono di Sua Santità a presentare, insieme al nostro filiale amore ed omaggio, i nostri più sentiti e fervidi ringraziamenti anche in nome di tutto il popolo Armeno, profondamente cristiano e martire.

խորին և ամենաջերմ շնորհակալութիւնները նաեւ յանուն բովան-
գակ Հայութեան, խորապէս քրիստոնեայ և նահատակ ժողովուրդին:

Հայաստան այն երկիրներէն մին է, ուր քրիստոնէութեան լոյսը
մուտք գործած է ամէնէն առաջ՝ յեղաշրջելով նախ անոր հոգեկան
կեանքը Սւետարանի կենդանարար սկզբունքներով, և թիչ մը ուշ՝
301-ին ալ քրիստոնէութիւնը հռչակուած է հոն որպէս Պետական
կրօնք, երբ իր վերանորոգիչ Առաքեալը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ՝
Գարձի բերելով ժամանակին թագաւորը Տրդատ Գ., մկրտած է
զինքը իր արքունիքով, իշխաններով և մեծ մասով մը ժողովուրդին:

Պատմական գեղեցիկ ու պանծալի թուական մըն է այն, որ կը
կանխէ Մեծն Կոստանդիանոսի Միլանոս հրովարտակը, տեղի ունեցած
313-ին: Եւ այնուհետեւ Հայաստան չգաղութեցաւ երբեք հանել է իր
ծոցէն սուրբեր, սրբուհիներ, նահատակներ հաւատքի համար, պա-
տերազմի ճակատներու վրայ ինկած հազարաւոր զինուորներ ի
պաշտպանութիւն Ս. Եկեղեցւոյ և ընտանեկան մաքուր բարքերուն:
Մեր պատմութիւնը հարուստ է նման հրաշալի գրուածքներով,
գրուած Նահատակներու արիւնով, սկսեալ նախնական թուականնե-
րէն մինչեւ մեր օրերը, մինչեւ մանաւանդ 1915-ի աղետալի պա-
տերազմին մեծազանգուած մարտիրոսութիւնը հայ ժողովուրդին:

Մինչ Եւրոպա իր շահամոլ քաղաքականութեան հետեւելով՝
այդ մեր ահաւոր և անմարդկային աղէտներու օրերուն լքեց մեզ
անպաշտպան, և վերքերնիս բուժելու տեղ՝ սաստկացուց զանոնք
աւելի եւս արիւնոտելով մեր ճանկուած երեսը, մի միայն Սրբազան
Քահանայապետ Բենեդիկտոս Ժե. էր, որ իր արդար բողոքը բար-
ձրացուց և արգիլեց նոյնիսկ իրազորմամբ մէկ քանի գժոխային
ծրագիրներու: Նոյն Սրբազան Պապին հայրական սրտին մէկ ար-
տայայտութիւնն էր միանգամայն՝ Կոստանդինուպոլսի մէջ հայ բազ-
մաթիւ որբերու համար բացուած Որբանոցը, որ յետոյ յանձնուեցաւ
վենետիկի Միսիթարեան Հայրերու հոգածու գուրգուրանքին:

Մուսլ օրեր էին անոնք անբացատրելի սուգերու, անլուր տա-
ռապանքի, որոնց հետեւանքով ցրուեցաւ մեր մնացած ժողովուրդը
աշխարհին չորս ծագերը ապաստանարան փնտռելու: Պիոս ԺԱ.
Սրբազան Քահանայապետն իսկ իր Քասթէլ Կաստոլոֆոյի սեփական
ամարանոցը յատկացուց սուրէ և հուրէ ճողոպրած հարիւրաւոր հայ
աղջիկներու, որոնք յետոյ դաստիարակուած մեր Անարատ Յղութեան
Քոյրերէն, եղան ազնիւ ու կիրթ մայրեր ընտանիքներու:

Անցան, այո՛, այդ ահաւոր օրերը ու հասաւ միջազգային կեանքը

L'Armenia è uno di quei paesi, ove la luce del cristianesimo
è penetrata per prima, trasmutando la sua vita con i principi
vivificanti del Vangelo; più tardi, nel 301, il cristianesimo veniva
riconosciuto come Religione di Stato, quando il suo Apostolo
restauratore, S Gregorio Illuminatore, convertendo il re Tiri-
date III, battezzava insieme con la sua corte, i principi e una
gran massa del popolo.

È una bella, storica e gloriosa data quella, che precede
l'editto di Milano, pubblicato da Costantino Magno nel 313. Da
quel tempo in poi l'Armenia non cessò mai di dare santi e sante,
per la fede; migliaia e migliaia di soldati caduti sui fronti di
guerra per la difesa della S. Chiesa e dei costumi illibati nelle
famiglie. La nostra storia è ricca di simili episodi, scritti col
sangue dei Martiri, dai primi tempi fino ai giorni nostri, fino al
martirio del popolo armeno in massa, durante la funesta guerra
del 1915.

Mentre l'Europa, seguendo la sua politica di egoistico inte-
resse, ci abbandonava indifesi, in quei giorni della nostra tre-
menda ed inumana angoscia, e, invece di lenire le nostre ferite,
ne aggiungeva di nuove e più crudeli, insanguinando ancor più
la nostra faccia graffiata, solo il Sommo Pontefice Benedetto XV
alzava la sua voce in una giusta protesta, impedendo la realiz-
zazione di altri progetti infernali. L'orfanotrofio aperto a Costan-
tinopoli per i numerosi orfani armeni, consegnati dopo alla cura
paterna dei PP. Mechitaristi di Venezia, fu ancora un'espressione
del cuore paterno dello stesso Sommo Pontefice.

Furono giorni di lutti ed affanni inenarrabili, che dispersero
i resti del nostro popolo ai quattro venti nel mondo per cercare
un rifugio. Il Sommo Pontefice Pio XI mise a disposizione la sua
villa di Castel Gandolfo a centinaia di ragazze armene, fuggite
alla spada ed al fuoco, e che dopo, educate dalle nostre Suore
dell'Immacolata Concezione, divennero buone ed istruite madri
di famiglie.

Passarono sì quei giorni tremendi, ma venne la seconda
guerra mondiale a sconvolgere ancora una volta la vita delle
nazioni; alla fine di questa, il Sommo Pontefice felicemente
Regnante, con la sua benevolenza paterna, volle consolare il

գարձեալ վրդովող տիեզերական երկրորդ պատերազմը, որուն ահա վախճանին ներկայ Սրբազան Պապը հայրական ամենամեծ հաճութեամբ ուզեց սփռել մեր սիրտը՝ տալով մեզի ծիրանաւոր մը, և բարձրացնել մեր Ազգը ուրիշ ազգերու կողքին՝ ի վարձատրութիւն մեր կրած այնքան զոհողութիւններուն:

Այսպիսի վսեմ ձեռնարկ մը բարձրագոյն ապացոյց է Սրբազան Հօր մէջ այն մեծ իմաստութեան և ըմբռնումի գերազանց բարձրութեան՝ որ օրինակ պէտք է ըլլայ ազգերու վարիչներուն՝ շարժելու գերազանցօրէն բրիտանական գաղափարականէ քան անձուկ ու կողմնակցական շահերէ: Ան տեսաւ արծուօրէն հեռաւոր հորիզոնները որ պիտի բացուին թերեւս Հայաստանի և բովանդակ մարդկութեան վրայ, և դրաւ խոհականօրէն առաջին վէմբարը նոր ու ցանկալի այդ ընկերային կարգուսարքին և մեր ազգային վերածնունդին:

Անշուշտ Ս. Պապի ընտրութեան մէջ մեծ դեր ունէին Աղաճառեան Թիրանաւորին բարձր արժանիքները մօրի և սրտի, այն անգուգական բարեպաշտութիւնը և խոր հաւատքը, այն բարձր զարգացումը եկեղեցական ու ազգային գիտութեանց մէջ, այն ճշմարիտ առաքինութիւնները Աստուծոյ Քահանային՝ որ օրինակ ու խրախոյս են ուրիշներու, այն ջերմ ու գիտակից ազգասիրութիւնը՝ որով վառուած է օգտակար ըլլալու իր ազգակիցներուն որպէս Պատրիարք կաթողիկոս իր ժողովուրդին: Կարգինալի հանգամանքն եւս անտարակոյս պիտի նպաստէ ալ աւելի իր ծրագիրներու իրագործումին՝ բարձր վարկ վայելելով Ազգերու վարիչներու մօտ:

Բայց Սրբազան Քահանայապետն իր այս վսեմ ձեռնարկով ուզեց ցոյց տալ նաեւ Եւրոպայի՝ թէ կայ Արեւելքի մէջ երբեմն քաղաքակրթութեան ռազմիրայ հանդիսացած ազգ մը, այսօր թէեւ արհամարհուած ու անգոյնուած, իր արդար իրաւունքներուն մէջ իսկ անտեսուած, որ սակայն արժանի է բարձրանալու, մտնելու ազգերու շարքին միջ: Անհուն երախտագիտութիւն կը պարտինք ստուգիւ այդ մեծ տիեզերական Հովիւին, Քրիստոսի փոխանորդին երկրիս վրայ և Ս. Պետրոս Առաքելապետի Յաջորդին, որ իր հայրական գուրգուրանքով և հայրախնամ հոգածութեամբ, առաջնորդուած աստուածային իմաստութեամբ ու լոյսով պատուեց մեր Ազգը, գնելով զայն բարձրագոյն ազգերու գաստկարգին: Եւ մանաւանդ թէ իբր ապացոյց ճշմարիտ հաւատարմութեան՝ առաջնութիւն իսկ տուաւ ընտրեալներու կարգին մէջ փոքր ժողովուրդի մը մեծ Հայրապետին:

nostro cuore, dandoci un cardinale, ed elevare la nostra nazione a fianco delle altre in ricompensa delle nostre sofferenze.

Un simile gesto è un'eloquente prova nel S. Padre di quella grande saggezza e illuminata ispirazione, che deve servire come esempio ai Governanti delle nazioni, per agire, guidati dall' ideale eminentemente cristiano, più che dagli interessi egoistici e favoreggianti. Egli, vedendo come un'aquila, i lontani orizzonti che si apriranno forse sull' Armenia e sull' umanità intiera, gettò sapientemente la prima pietra basilare del nuovo e vagheggiato ordine sociale e del rinascimento nazionale.

Senza dubbio, nella scelta che fece il S. Padre, hanno influito grandemente le insigni doti di mente e di cuore del Cardinale Agagianian, quella sua pietà e profonda fede, quella sua non comune cultura nelle lettere sacre e profane, quelle sue vere virtù cristiane del Sacerdote di Dio, esempio e stimolo per altri, quel suo forte e cosciente patriottismo, di cui è animato per rendersi utile ai suoi connazionali, come Patriarca del Suo popolo. La qualità poi di Cardinale contribuirà indubbiamente ancora di più alla realizzazione dei suoi progetti, godendo egli la stima dei Governanti delle nazioni.

Ma il Sommo Pontefice con questo suo nobile gesto volle anche dimostrare all' Europa, che vi è in Oriente una nazione vissuta nel passato, come avanguardia della civiltà, oggi disprezzata e vilipesa fino ad essere maltrattata nei suoi giusti diritti, ma che però è degna di tornare ad essere compresa nel rango delle nazioni. Noi dobbiamo un' infinita gratitudine al grande Pastore Universale, al Vicario di Cristo in terra, Successore dell' Apostolo Pietro, che, con la paterna sua tenerezza e sollecitudine, guidato dalla sapienza e luce divina, ha onorato la nostra Nazione, ponendola alla pari delle altre a noi superiori. Anzi, come prova della vera uguaglianza, dette precedenza nel gruppo degli eletti al grande Patriarca di un piccolo popolo.

Senza dubbio il nostro cuore si è colmato di orgoglio patriottico alla vista di tante sontuose feste e celebrazioni, che ebbero luogo nella Città eterna in onore del Card. Agagianian, il quale, nella sua persona umile, rappresentava tutta la nostra Nazione.

Անտարակոյս ազգային հպարտութեամբ լեցուեցաւ մեր սիրտը՝ ի տես այնքան փառաշուք հանգէսներու և տօնախմբութեանց, որ տեղի ունեցան Յաւիտենական Քաղաքին մէջ ի պատիւ Աղաճանեան Թիւրանաւորին, որ իր խոնարհամիտ անձին մէջ բովանդակ մեր Ազգը կը ներկայացնէր:

Պիտի մնայ մեր բոլորին մոռնին մէջ դրոշմուած անջինջ՝ յիշատակը այն պանծալի օրուան, երբ Սիքստեան աշխարհահռչակ Մատրան մէջ Նորին Սրբութեան ներկայութեամբ՝ հայ ծէսը դրուեցաւ ի ցոյց աշխարհի: Այն օրը հայ ծէսին փառքն էր որ տօնուեցաւ, մեր Ս. Հայրերը և Եկեղեցւոյ վարդապետները, որ այնքան ուղղափառ և ջերմ քրիստոսապաշտ դաւանութեամբ դրած ու աղօթած են, այն օրը իրենց պատկումն ունեցան դնահատանքի լայն ցոյցով, Նորին Սրբութենէն և Ս. Եկեղեցւոյ ծերակուտական Մարմնոյն պատկառելի Թիւրանաւոր Անդամներէն, և դեռ բազմաթիւ բարձրագոյն եկեղեցականներու կողմէն ամէն աղգի: Հոն մենք արեւելքն ամբողջ կը ներկայացնէինք իր շքեղութեան և փայլին մէջ, իր մեծ և արծուէթով հայրապետներով մեր աղօթքներու բարձր խմաստներուն մէջ, այնքան որ շատեր ներկայ եղող կղերական բարձր դասէն՝ արտայայտուեցան յետոյ զմայլանքի բացատրութիւններով: Այն օրը խայտացին ստուգիւ Արեւելքի Ս. Հայրերն ու վարդապետները, Աթանաս, Ռսկեբերան, Նազիանզացի, Եփրեմ, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Նարեկացի, Ն. Շնորհալին, Ն. Լամբրոնացի: Ինչ հոգեզմայլ ու վսեմ պահ էր այն վայրկեանը, երբ Նորին Սրբութիւնը հայերէն լեզուով կու տար բովանդակ աշխարհի և հայ ժողովուրդին « Խաղաղութիւն ամենեցուն »ը, այնքան զգայուն և ճիշտ արտայայտուած ձեւով: Այդ պահուն բոլոր ներկայ հոգիները ապրեցան նուիրական միութիւնը ծէսերու Արեւելքի և Արեւմուտքի, միութիւնը լեզուներու Քրիստոսի միեւնոյն հաւատքին մէջ: Այդ սքանչելի և աստուածային պահուն, զոր նոյն ինքն Եկեղեցւոյ Օգոստոսփառ Գլխուն հայրագործով և խոհական միտքը միայն գիտցած էր յղանալ, ամէնէն յայտնի և ամէնէն եզակի եղանակով մը շեշտուեցաւ Եկեղեցւոյ գերազգայնութիւնը, երբ լեզուներու և ծէսերու հիանալի խառնուրդի մը մէջ փառաբանուեցաւ և պաշտուեցաւ Քրիստոս, Փրկիչ աշխարհի իր Գողգոթայի անմահ Զոհի յիշատակին մէջ:

Մեզի, Հայերու համար, իսկապէս անհուն երջանկութիւն, հոգեկան անպատում միութարութիւն և անբացատրելի հպարտութիւն էր, որ նորաստեղծ կարգիններու առաջինը, ընտրուած մեր

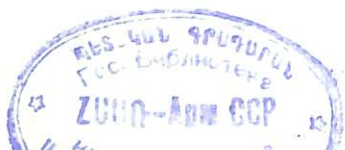

Ն. ՎՍԵՄ. ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՏԱՆԵ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
Sua Eminenza Gregorio-Pietro XV Agagianian
Patriarca di Cilicia

Rimarrà fisso nella nostra mente il ricordo di quel faustissimo giorno, quando nella celebre Cappella Sistina, alla presenza di Sua Santità, la Liturgia armena veniva messa in vista a tutto il mondo. Quel giorno era il giorno di splendore della liturgia armena; i nostri Santi Padri e Dottori della Chiesa, che hanno scritto e pregato con tanta fede e con ardente professione in Cristo, quel giorno hanno avuto il loro coronamento nelle larghe dimostrazioni di apprezzamento di Sua Santità e degli eminentissimi Membri del Senato della S. Chiesa, come pure di moltissimi Prelati d'ogni Nazione. Nella liturgia armena veniva rappresentato tutto l'oriente nel suo fasto e decoro, i suoi grandi Vescovi di mente elevata nelle nostre sublimi preci, tanto che molti dell'alto Clero che assistevano, si sono espressi con parole di ammirazione. Quel giorno esultarono veramente i Santi Padri e Dottori d'Oriente: Atanasio, G. Crisostomo, Nazianzeno, Efrem, Gregorio l'Illuminatore, Gregorio di Nareg, Narsete il Grazioso, Narsete Laminatore, Gregorio di Nareg, Narsete il Grazioso, Narsete Laminatore, Gregorio di Nareg, Narsete il Grazioso, Narsete Laminatore. Che sublime ora di incanto di spirito, quando Sua Santità dava, in lingua armena a tutto il mondo ed al popolo armeno « Pax omnibus » con tanta esattezza e sentimento! In quel momento tutti gli assistenti hanno vissuto l'unione mistica delle liturgie dell'Oriente e dell'Occidente, l'unione delle lingue nella medesima fede di Cristo. In quell'ammirabile e divina ora, che la Sapienza del Regnante Capo della Chiesa aveva ideata, si è accentuata in una maniera evidentissima e particolarissima la soprannazionalità della Chiesa, quando in una meravigliosa confluenza di lingue e di riti è stato glorificato ed adorato Cristo, Salvatore del Mondo nella Commemorazione del suo immortale Sacrificio del Golgota.

Per noi, Armeni, era veramente un'immensa felicità, un'inenarrabile conforto spirituale ed inesprimibile orgoglio, vedere che il primo dei nuovi cardinali, eletto tra i figli della nostra Nazione, celebrava, nell'occasione dell'anniversario della Incoronazione del S. Padre, la Santa Messa in tutta la solennità della nostra Liturgia armena.

In quell'ora santa, il cuore degli Armeni palpitò per Sua Santità; si è arso nelle nostre anime e ascenso in alto l'incenso dell'ardente amore verso un Padre, che fece germogliare il fiore

Ազգին զաւակներէն, մատուցանէր Անոր Թագադրութեան տարե-
դարձին առիթով Ս. Պատարագը՝ մեր հայկական ծէսին և արարո-
ղութեանց բոլոր փառաւորութեամբը ու շքեղութեամբը:

Այդ նուիրական ժամուն, Հայութեան սիրտը բարախեց Նորին
Սրբութեան համար, մեր հոգիներուն մէջ արծարծուեցաւ ու բար-
ձրացաւ բոցավառ սիրոյ խունկը հանդէպ Հօր մը, որ մեր փառաւոր
անցեալի աւերակին վրայ փթթեցուց Յոյսի ծաղիկը՝ տալով գրա-
ւականը մեր ամենասիրելի Պատրիարք-Կաթողիկոսի անձին մէջ,
բարձրացած կարգինալական աստիճանին, նոր ու երջանիկ ապագայի
մը: Բովանդակ հայ եկեղեցւոյ պաշտօնէութիւնը իր ներկայացուցիչ
խումբով, և հայ ժողովուրդը իր փոքր ներկայացուցիչ խմբակով՝
աղօթեցին Նորին Սրբութեան արեւշատութեան և առողջութեան
համար, որպէս զի Աստուած պարգեւէ իր եկեղեցւոյ Հրեշտակային
Հովիւին զեռ երկար կեանք՝ հովուելու տիեզերական հօտը և տայ
Անոր հայրական սրտին նաեւ մխիթարութիւնը՝ տեսնելու այնքան
սպասուած ու ցանկալի միութիւնը Արեւելքին Արեւմուտքի հետ՝
սիրոյ զօդովը Քրիստոսի:

* * *

Պատմականօրէն անգլուգական և հոգեպէս գրաւիչ այս եղելու-
թիւնը պիտի մնայ անտարակոյս քանդակուած ակնհաստեսներու
մտքին ու հոգւոյն մէջ: Սակայն «Բազմավիշ»ը, որպէս Նահապետան
Հայ Մամուլին՝ ուզելով միանգամայն աւանդել բացականչելուն և
ապագայ սերունդին՝ մեծասիրտ և լայնախոհ Սրբազան Քահանայա-
պետ Պիոս ԺԲ-ի ազնուական հոգւոյն այս արտայայտութիւնը մեր
տառապեալ Ազգին հանդէպ, և նաեւ Սղաճանեան Հոգեւոր Տիրոջ
արժանաւոր և ազնուական անձին ընդունած մեծ պատիւը, զոր ինքը
ամբողջապէս Ազգին կը վերագրէ և Հայ Նահատակներու արիւնին,
- հրճուանքով կ'արձանագրէ իր այս ԲԱՅՍՈՒԿ-ի էջերուն մէջ մանրա-
մասն նկարագրութիւնը այդ բոլոր հանդէսներուն, որպէս զի իր
ընթերցողներն ալ ունենան հաճոյքն ապրած ըլլալու զանոնք իրենց
իսկ աչքով, ու այսպէս մտանակցելու ազգային ընդհանուր ուրախու-
թեան: Եւ արդէն այս է մեր նպատակն ալ, ծաւալել հոգեկան այդ
անպատում երջանկութենէն և զոհոնակութենէն գէթ կաթիլ մը
բոլոր ճշմարտասէր ու կրօնասէր հայորդիներու հոգւոյն խորը, որպէս
զի տեսնեն և հրճուին Աստուծոյ գործած հրաշալիքներով՝ հոգիներու
մէջ և հոգիներու համար:

della speranza sulle rovine del nostro glorioso passato, dandoci
il pegno, nella persona amabilissima del nostro Patriarca elevato
all'onore Cardinalizio, di nuovo e felice avvenire. Tutta la Chiesa
Armena nel suo gruppo rappresentativo, ed il popolo armeno nel
suo piccolo numero di rappresentanti, hanno pregato per la vita
e la salute di Sua Santità, perchè Dio conceda al Pastore An-
gelico della Sua Chiesa ancora molti anni per pascere il gregge
universale, e dia al Suo paterno Cuore anche la consolazione
di vedere la tanto vagheggiata ed attesa unione dell'Oriente con
l'Occidente, nel legame della carità di Cristo.

* * *

Questo suggestivo e storicamente impareggiabile evento re-
sterà indubbiamente impresso nella mente e nell'anima di tutti
coloro che furono testimoni oculari. Però, «Pazmaveb», in qua-
lità di veterana della stampa armena, volendo tramandare a
quegli che non furono presenti ed alle generazioni future, il gesto
dell'anima nobile del Sommo Pontefice di grande Cuore e di
larghe vedute, verso la nostra Nazione travagliata, come pure
l'onore ricevuto dal nostro degnissimo e nobilissimo Patriarca
Agagianian, - onore, che Egli ascrive completamente alla Nazione
ed al Sangue dei Martiri armeni, - registra con esultanza, nelle
pagine di questo suo Numero Unico la descrizione particolareg-
giata di tutte quelle celebrazioni, affinché anche i suoi lettori
abbiano il piacere di poterle vivere, e così partecipare alla gioia
generale della Nazione. È appunto questo il nostro scopo: dif-
fondere almeno una stilla di quella spirituale ed indicibile felicità
e soddisfazione nell'animo di tutti gli armeni, sinceri amanti
della verità e della religione, affinché vedano e gioiscano delle
opere meravigliose di Dio, fatte nelle anime e per le anime.

LA REDAZIONE